

SAMUEL RUOHOMÄKI

RISTIN LIPPUA
KOROTTAMASSA
JA RAUHAN
EVANKELIUMIA
JULISTAMASSA

SUOMEN
HELLUNTAISEURAKUNTIEN
LÄHETYSTYÖ
1912–2012

SAMUEL RUOHOMÄKI

RISTIN LIPPUA
KOROTTAMASSA
JA RAUHAN
EVANKELIUMIA
JULISTAMASSA

SUOMEN
HELLUNTAISEURAKUNTIEN
LÄHETYSTYÖ
1912–2012

© 2013 Samuel Ruohomäki, Fida International ja Aikamedia Oy
Kaikki oikeudet pidätetään.

ISBN 978-952-252-097-5 (PDF), ISBN 978-951-606-968-8 (sid.)

Kuvat: Fida Internationalin ja Aikamedia Oy:n kuva-arkistot sekä yksityisten henkilöiden kotialbumit

Sivunvalmistus Aikamedia Oy/Antti Kamppinen

Tämä sähkökirja on Aikamedia Oy:n vuonna 2013
julkaisemasta painetusta teoksesta.

Sähkökirjan tuotanto Aikamedia Oy

Teoksen sähköinen jakelu ja osittainenkin kopiointi muuhun
kuin lain sallimaan yksityiseen käyttöön ilman tekijänoikeuden-
haltijan lupaa on korvaus- ja rangaistusvastuun uhalla kielletty.

OMISTETTU
RAIJA HEINILÄLLE
(O.S. REPO)

SISÄLLYS

Esipuhe.....	11
1. Aluksi	15
2. Lähetystyön ensimmäinen vaihe 1912–1945	21
Ulkolähetysten ensiaskeleet 1912–1926.....	21
Uusia alkujia 1927–1933.....	30
Lähetystyö laajenee ja maailma ajautuu sotaan 1934–1945.....	62
Lähetystyön ensimmäisen vaiheen arviointia.....	142
3. Evankelioivan lähetystyön aika 1945–1974.....	145
Keskeisiä asioita ja tapahtumia evankelioivan lähetystyön aikakaudella....	145
Evankelioiva lähetystyö eri kentillä 1970-luvun murrokseen saakka	182
Evankelioivan lähetystyön aikakauden arviointia	256
4. Erikoistuneen lähetystyön aika 1974–2012.....	259
Erikoistuminen alkoi Afrikasta.....	261
Paikallisseurakuntaoppi – opeista tärkein.....	265
Lähetysyhdistys ja lähetysshihteerit	267

Lähetystiedottaminen	270
Lähetysaarnajien sukupolvenvaihdos	271
Lähetit kotimaassa	273
Lähetit kulttuuritaitajina ja kumppaneina.....	274
Lähetystyön haasteita	276
Aktiot	278
Lähetysten uudet alueet.....	279
5. Lopuksi.....	283
Lähteet ja aineisto.....	286

Esipuhe

Minua pyydettiin kirjoittamaan Suomen helluntaiherätyksen lähetystyön satavuotishistoriikki samalla kun viimeistelin historian perustutkintoani Turun yliopistossa ja tein omaa tutkimustyötäni jatko-opiskelijana käytännöllisen teologian laitoksella Åbo Akademiassa. En voinut kuitenkaan kieltäytyä mahdollisuudesta tarkastella helluntaiherätyksen lähetystyön historiaa, koska tiesin lähetystyön olevan tärkeä osa helluntaiherätyksen identiteettiä.

Koska käytettävissäni oli vain muutamia kuukausia, päätin alusta alkaen rajata historiikin taustalla käytettävän aineiston dokumentaarisuuteen aineistoon, pääasiassa helluntaiherätyksen piirissä julkaistuihin lähetyslehtiin ja lähetyskirjallisuuteen. Ohjaavaksi kysymykseksi mielesäni nousi, millainen kertomus helluntaiherätyksen lähetystyöstä muodostuu näiden lähteiden pohjalta. Olisin halunnut myös haastatella eri kenttien lähetysaarnajia, mutta huomasin pian, että minun olisi pitänyt haastatella monia saadakseni tasapuolisen kuvan kunkin kentän tapahtumista. Lähetysaarnajiksi valikoituu usein vahvoja henkilöitä, joilla on myös vahvat mielipiteet eri asioista. Näiden tuominen yhteen – niin antoisaa kuin se olisikin ollut – olisi ollut mahdotonta käytettävissäni olevassa ajassa.

Ajan rajallisuuden takia jouduin vastahakoisesti luopumaan myös kunnianhimoisesta ajatuksesta kirjoittaa lähetyshistoriaa lähetyskenttien näkökulmasta. Työ olisi edellyttänyt monivuotista laajaa aineistonkeruuta eri puolilla maailmaa, eikä siihen yksinkertaisesti ollut mahdollisuutta. Kenties sellainen avautuu myöhemmin. Käytettävissäni olevassa aineistossa oli paljon sellaista, mitä tiedetään yleisesti, mutta aineistosta alkoi paljastua myös sellaista tietoa, jota ei ollut esitetty aiemmin muualla. Niinpä totesin sen riittävän mainiosti historiikin ainesosiksi.

Aloitin työni lukemalla *Ristin Voitto* -lehden ensimmäiset vuosikerat ja jatkoin lukemalla lähetykselle omistettuja lehtiä *Pakanain Toi-*

vosta alkaen. Huomasin helluntaiherätyksen lähetysherätteen syntyneen ja edenneen alussa kertomuksen lailla. Näin historia etenikin aina 1960-luvulle saakka. Helluntaiherätyksen lähetystyössä tuntui olevan selvä punainen lanka, jossa oli erilaisia solmukohtia ja uusia langansäikeitä.

Tultaessa 1970-luvulle ja siitä eteenpäin helluntaiherätyksen lähetystyö alkoi kasvaa merkittäväällä tavalla. Samanaikaisesti syntyi aivan uudelta vaikuttavia erivärisiä lankoja, jotka eivät enää olleet tiukasti sidoksissa alkuperäiseen punaiseen lankaan. Esimerkkinä tästä olivat sosiaalinen työ ja kehitysapu. Helluntaiherätyksen lähetystyö alkoi näyttää enemmänkin kirjavalta kankaalta. Lähetystyöhistorian tarkasteleminen on jännittävää juuri tästä syystä; kasvaessaan lähetystyö sai niin monia uusia muotoja, että yrityksestä pitää kaikki langat käsissä oli yksinkertaisesti luovuttava. Lähetystyö on orgaanista. Se kasvaa ja kehittyy koko ajan ja vielä enemmän: sen synnyttämät vaikutteet aloittavat – ennemmin tai myöhemmin – oman itsenäisen kasvunsa synnyttäen kokonaan uusia kertomuksia.

Olen pyrkinyt ankkuroimaan kaiken faktuaalisen tiedon johonkin lähteeseen, ja siksi tekstissä on paljon viittauksia. Tämä historiikki ei ole kuitenkaan pitkä dokumentti vaan dokumenttien pohjalta syntynyt tulkitseva ja arvioiva teos, joka on kirjoittajansa näköinen ja siten edustaa hänen näkemystään asioista. Pyrkimykseni ei missään vaiheessa ole ollut pudottaa jalustalta auktoriteetteja tai kyseenalaistaa vakiintuneita ajatusmalleja, mutta pyhimyselämäkertoja en suostu kirjoittamaan ja myyttejä halusin kyseenalaistaa silloin kun se oli perusteltua. Suomalaisen helluntaiherätyksen lähetystyöhistoria on kertomus tavallisista ihmisistä, jotka ovat kukin omana aikanaan ja omassa paikassaan pyrkineet tekemään päätöksiä parhaan mahdollisen käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Monesti päätökset vaikuttavat kertovan yliluonnollisesta ohjauksesta, joskus taas eivät. Satavuotiaan helluntaiherätyksen on suostuttava yhtä aikaa kohtaamaan ristiriitaiselta vaikuttavista asioista, joita ovat selvästi jumalallista alkuperää

olevat onnistumiset ja vaikeudet mutta myös toisaalta inhimillistä alkuperää olevat tragediat.

Helluntaiherätyksen lähetystyö ei ole projekti, joka saatetaan päätökseen; se vain muuttaa muotoaan, löytää uusia sovelluksia ja jalkautuu eri paikassa. Samasta syystä lähetystyöhistorian kirjoittaminen on päättymätön projekti. Välillä syntyy kuitenkin luontevia kohtia, joissa pitää pysähtyä ja tarkastella, mistä ollaan tultu – vain siten voidaan tietää, mihin suuntaan ollaan menossa. Toivottavasti kutomani epätasainen, sekalankainen ja kirjava historiikki herättää kiinnostusta helluntaiherätyksen lähetystyöhistorian tutkimiseen.

Kiitos kaikille, jotka antoivat aikaansa käsikirjoituksen tai sen osien lukemiseen. Huomionne ja havaintonne ovat omalta osaltaan auttaneet tekemään kirjasta paremman. Vastuu mahdollisista tekstissä olevista virheistä ja puutteista on kuitenkin minulla. Erityisen pahoillani olen siitä, että en ole tässä teoksessa voinut mainita nimeltä jokaista lähetystyösaarnaajaa ja lähetystyötoimijaa, joka on antanut panoksensa työhön. Nimenne ovat kuitenkin kirjoista tärkeimmässä: Elämäkirjassa.

Mynämäellä marraskuussa 2012

Samuel Ruohomäki

Miika 6:6–8

1. ALUKSI

Suomen helluntailiikkeen¹ lähetyshistorian hahmottamista helpottaa sen sijoittaminen osaksi maailmanlaajuisen kristillisen lähetysherätteen jatkumoa, jonka alkuna voidaan pitää 1800-luvun suurta lähetysherätystä. Sen johtoon nousivat lähetyshistorioitsija Ruth Tuckerin mukaan brittiläinen William Carey ja yhdysvaltalainen Samuel Mills, mutta varsinainen lähetysmobilisaatio alkoi lähetyseurojen perustamisella Yhdysvalloissa, Britanniassa ja manner-Euroopassa.² Lähetyseurat avasivat mahdollisuuden kirkkokuntien väliselle yhteistyölle ja maallikkojen osallistumiselle lähetystoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen ennennäkemättömällä tavalla.³

Suomessakin herättiin 1800-luvun alkupuolella lähetystyöhön, ja varoja kerättiin erityisesti herätysliikkeiden piireissä ja pappiloissa lähetettäväksi ulkomaisille lähetyseuroille.⁴ Syynä tähän oli se, että Venäjän viranomaiset olivat tiukentaneet valtakunnassa kaikenlaisen rahan-keräyksen valvontaa vallankumouksellisuuden pelossa.⁵ Suomessa kerättyjä varoja kanavoitiin lähetyksentille Ruotsin lähetyseuran kautta.⁶ Varsinainen suomalaisten oma lähetysoikeus sai alkunsa 19.1.1859, kun Suomen Lähetyseura perustettiin Helsingissä. Lähetystyö aloitettiin Ambomaalla heinäkuussa 1870.⁷

Helluntaiherätys tuli osaksi kristillisen kirkon lähetystä verrattain myöhään. Herätysliikehän sai ylipäätään alkunsa keväällä 1906 Los Angelesin Azusa-kadun lähetyksessä afrikkalais-yhdysvaltalaisen saarnaajan William Seymourin julistamana. Azusa-kadulta helluntaisanoma levisi niin nopeasti, että Suomeenkin, ruotsinkieliselle Pohjanmaalle, se saapui jo 1908.⁸ Varsinaisena suomalaisen helluntailiikkeen alkuna pidetään kuitenkin norjalaisen metodistisaarnaajan Thomas B. Barrattin vierailua Suomessa syyskuussa 1911.

Vielä järjestäytymätön helluntailiike teki lähetystyöhön varhaisen avauksen, kun Emil Danielsson lähti uskonvaraiseen lähetystyöhön jo

vuonna 1912. Nikolai Pöysti perusti lähetysjärjestön 1927, ja Pöysti ja Toimi Yrjölä aloittivat varsinaisen lähetystyön 1929. Nämä tapahtumat sijoittuivat vaiheeseen, jolloin maailmanlaajuisen kristillisen lähetystyön yleisluonne oli alkanut muuttua. Mukaan olivat tulleet uusina ilmiöinä yksinäiset naislähetysaarnajat, opiskelijalähetys ja uskonlähetyt.⁹ Näistä erityisesti naislähettien osuus ja uskonlähetyksen eli uskonvaraisen lähtemisen periaate korostuivat suomalaisen helluntailaisen lähetystoiminnan erityispiirteinä.

Suomalaisen helluntailähetyksen luonteenomaiseksi piirteeksi tuli alussa myös työn ylijajaisuus. Sen kautta herätysliikkeen lähetystyö kiinnittyi osaksi merkittävää maailmanlaajuista helluntailaista lähetysherättä, jonka tärkeäksi osaksi tulivat pohjoismaiset helluntaiherätykset, erityisesti Ruotsissa, Norjassa ja Suomessa.¹⁰ Tämän teoksen ensimmäinen osa keskittyy juuri tähän historiajaksoon, joka alkaa aivan helluntaiherätyksen alusta ja jatkuu aina toisen maailmansodan loppumiseen saakka.

Historiikin toinen osa tarkastelee lähetysten pioneerivaihetta toisen maailmansodan päättymisestä 1970-luvun puoleenväliin, jolloin lähetystyön profiili alkoi selvästi muuttua ja moninaistua. Järjestäytynyt ja kasvava helluntaiherätys käynnisti sodan takia kutakuinkin pysähdyksissä olleen ulkolähetyksen varsin pian sodan päätyttyä. Sodan takia Suomeen jääneet lähetit pääsivät silloin uudestaan kentälle mukanaan iso joukko uusia innokkaita lähettejä. Samalla melkein kaikki kentille jääneet pääsivät lomalle Suomeen.

Ajanjakson alkuvaiheen merkittävin murros syntyi Kiinan kommunistisesta vallankumouksesta käynnistyneestä lähetysaarnajien maastamuu-
tosta. Suomalaisten lähettien hajaantuminen avasi monta uutta kenttää Kaakkois-Aasiassa 1949. Samana vuonna Kenian kenttä avattiin sillä seurauksella, että maasta tuli helluntaiherätyksen lähetystyön menestyneimpiä kenttiä. Aikakauden huomattavista lähetysherätteistä on syytä mainita myös lähetyslaiva Ebeneser, jolla Toimi Yrjölä jatkoi vuonna 1929 alkanutta lähetysaarnajan tehtäväänsä. Sodan jälkeinen aika aina 1970-luvulle

saakka oli pioneerityön aikaa, jolloin lähetyssaarnaajien tehtävänä oli selvästi evankeliumin julistaminen ja seurakuntien perustaminen.

Tämän historiikin kolmas osa on selvästi lyhyempi kuin kaksi ensimmäistä osaa. Päällimmäinen syy siihen on riittävän ajallisen etäisyyden puuttuminen. Monet lähihistoriassa alkaneista suurista projekteista ovat vielä käynnissä, ja niiden arviointi ja kriittinen tarkastelu on vaikeaa. Yksi tällainen viime vuosikymmenien suuri projekti on epäilemättä ollut lähetyksen sosiaalisen työn ja kehitysyhteistyön kasvu ja kehittyminen. Muutoksen seurauksia pystytään arvioimaan kunnolla vasta useiden vuosikymmenten päästä. Lähihistorian keskeisiä teemoja ovat myös lähetyksen muuttuminen monitahoisemmaksi ja vastaavasti lähettien entistä suurempi erikoistuminen erilaisiin tehtäviin.

Suomen helluntaiherätyksen lähetyshistoriasta on julkaistu selostuksia useaan otteeseen eri vuosikymmeninä. Esimerkiksi lähetyjärjestö Fida Internationalin (ent. Suomen Vapaa Ulkolähetys) juhla kirjoissa monet kirjoittajat ovat kerranneet historiaa eri tavoin. Järjestön 60-vuotisjuhlakirjassa *Kaikkeen maailmaan* (Ristin Voitto 1989) lyhyen yleisluontoisen historiaosuuden kirjoitti Juhani Kuosmanen. Eeva Hilpisen toimittamassa 70-vuotisjuhlakirjassa *Lähetyksen monet kasvot* (Suomen Vapaa Ulkolähetys 1997) lähetykentät ja niiden historia esiteltiin hyvin lyhyesti kohdemaittain. Helluntaiseurakuntien lähetyksen 80-vuotisjuhlakirjassa *Jumalan hyvät tuulet* (Fida International 2007) muiden muassa Asta Tändler esitteli naisia lähetyksessä ja Valtter Luoto Toimi Yrjölän työtä. 80-vuotisjuhlakirjan artikkelit ovat temaattisia ja analyttisiä artikkeleita helluntaiherätyksen lähetyshistoriasta.

Ensimmäinen varsinainen analyttinen historiateos Suomen helluntailiikkeen lähetyshistoriasta on Lauri K. Ahosen ansiokas biografinen *Lähetyksensä täyttämään* (Aikamedia 2002), joka kertoo lähetyksen alkuvuosista 1907–1934. Ahonen sivusi lähetystyötä myös yleisteoksessaan *Suomen helluntaiherätyksen historia* (Päivä 1994). Knut Westmanin toimittamassa *Pohjoismaiden lähetyshistoriassa* (Kuva ja Sana 1948) on Ensio Lehtosen kirjoittama tiivis luku helluntaiherätyksen lähetyshistoriasta toisen maailmansodan loppumiseen saakka.

Analyyttisiä teoksia ovat myös opinnäytetyöt, joita on kirjoitettu joidenkin kenttien lähetystyöstä, muun muassa Thaimaasta (esim. Jouko Ruohomäki 1988), Taiwanista (Jie Ren Li 1999) ja Keniasta (Anneli Jerkku 2001). Jie Ren Lin työ Taiwanista on erityisen ansiokas sen kriittisyyden takia. Suuremmista lähetyskentistä Japani ja Etiopia sekä Etelä-Amerikka laajempina alueena odottavat vielä omistautunutta kriittistä tutkimusta.

Merkittävä osa Suomen helluntaiherätyksen lähetysthistoriaa on kaikki ne elämäkerrat ja muistelmateokset, joita lähetysaarnaajat ovat julkaisseet ja joita heistä on julkaistu. Näistä ensimmäisenä voidaan pitää Toimi Yrjölän vuonna 1940 julkaistua teosta *Jumalan ihmeitä Kiinassa* (Ristin Voitto 1940). Yrjölän näytettyä esimerkkiä tavaksi muodostuikin, että useat pidempään kentällä olleet kirjasivat muistelmiaan ja julkaisivat niitä myöhemmin kirjoina. Näin tekivät monet Kiinassa, Burmassa ja Afrikassa 1930- ja 1940-luvuilla palvelleet lähetit. Kirjat olivat luonteeltaan usein muistelmien tai elämäkerran kaltaisia, ja niiden anti historiantutkimukselle on juuri subjektiivisessa kokemuksessa. Niitä lukiessa on muistettava kuitenkin käyttää lähdekritiikkiä. Puhuttaessa elämäkertoista ja muistelmista on mainittava erityisesti kaikki helluntaiherätyksen lähetysveteraanit, joiden kirjoittamattomia muistoja olisi syytä saada talteen. Tämä on lähitulevaisuuden haaste.

Eri helluntaiseurakuntien historiikeissa sivutaan yleensä myös kunkin paikallisseurakunnan tekemää lähetystyötä, tosin usein hyvin tiivistettyinä kappaleina. Ne muodostavat pienen osan lähetysthistoriakirjallisuutta Suomessa. Niiden luettelomaisuus auttaa nimeämään ja sijoittamaan lähetit suhteessa omaan lähettävään seurakuntaan Suomessa. Myös seurakuntien jäsenlehdet ovat tallentaneet oman osansa helluntaiseurakuntien lähetysthistoriasta julkaisemalla kirjeitä kentältä.

Oman lähetysthistoria-arkistonsa muodostavat helluntaiherätyksen parissa julkaistut yhteiset lehdet, niistä ensimmäisenä *Ristin Voitto*, sitten *Toivon Tähti* ja ruotsinkielinen *Korsets Budskap*. Myös *Hyvässä Sanomassa* julkaistiin lähetyskirjoituksia, mutta koska lehti aloitti julkaisu-

toimintansa sodan aikana 1942, osa läheteistä oli joka tapauksessa koti-
maassa eikä raportoitavaa ollut samalla tavalla kuin aiemmin. Myös las-
tenlehti *Hyvä Paimen* osallistui lähetystiedottamiseen esimerkiksi Lasten
lähetysviesti -sivulla. Lajissaan erityisasemassa ovat täysin lähetysasialle
omistetut lehdet *Kaikille Luoduille*, *Pakanain Toivo* ja *Pakanain Huuto*
sekä myöhemmin *Maailman Ääret* ja *Fida*.

Tämän lähetysthistoriikin ensisijainen tarkoitus on edellä mainittua
taustaa vasten ja lähteitä hyväksi käyttäen esittää lukijalle kriittisesti
Suomen helluntaiherätyksen lähetysthistorian kehitysjana sadan vuoden
ajalta. Sitä seuratessa voi saada hyvän käsityksen lähetysten eri kehitys-
vaiheista sekä sen keskeisistä teemoista ja kysymyksistä. Sata vuotta on
riittävän pitkä aika, jotta voidaan puhua eri aikakausista herätysliikkeen
lähetysymmärryksessä ja -todellisuudessa.

Suomen satavuotias helluntailiike on kypsä kristillinen kirkkokunta,
jolla on suhteellisen pitkä ja monipuolinen historia, jota se toivottavasti
kykenee tarkastelemaan tarpeen mukaisella kriittisyydellä. Erityisesti
lähetysthistoriaa kriittisesti tarkasteleva löytääkin itsensä mielenkiintoi-
sesta jännitteestä. Toisaalta voi estoitta iloita kaikista niistä menestyk-
sistä, joita lähetyskentillä saavutettiin, koska siemenet ovat kantaneet
hedelmää. Toisaalta pitää lujasti yrittää uskoa, että kaikella inhimillisellä
kärsimyksellä on ollut suurempi hengellinen tarkoituksensa, jonka merki-
tys selviää ikuisuudessa. Historiankirjoituksen tehtävä ei kuitenkaan ole
kertoa, mitä olisi pitänyt tehdä missäkin tilanteessa, vaan sen tehtävä on
rohkeasti kohdata ja esittää ne voitot, tappiot ja hämmentävät ristiriidat,
jotka dokumentaarinen aineisto paljastaa. Helluntaiherätyksen pitkässä
lähetysthistoriassa on kaikkia näitä.